ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 3. Львôвъ дня 15. Лютого 1862.

ЦВѢТКА МОЛИТЬ.

Разъ мотилька голубила
Цвѣтка гожа, цвѣтка мила,
Говорила: мôй мотильку,
Рай бымъ дала за ту хвильку,
Злотоцвѣту далабъ долю,
Слухай любый милесенькій,
Слухай мальчику пестренькій:
Вволи квѣтцѣ малу волю,
Не лѣтай тамъ въ небо сине
Тамъ по тобѣ й слухъ загине!
Одлюбить тя звѣзда ясна,
Приголубить зоря красна;
Тай забудешъ мя румяну
Понехаешъ цвѣтъ — любоньку.
А безъ тебе голубоньку,
Я пожовкну тай зôвяну.

В. Шашкевичъ.

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

(Продовженье).

VII.

Уже кôлька лѣтъ тому минуло, якъ мы видѣли у панъ-ôтця Евстахого, Анастасю. Якажъ она тогоды була, а яка она нинѣ? Въ передъ тимъ гожа красавиця, молода жѣнка, коли пращала панъ-ôтця, нѣбы цвѣтка самосѣйна, жива и красна собѣ була, погôдна якъ весняна природа; а нынѣ хоть и не змарнѣла, она уже вдовицею, иде зъ дѣвчинкою за ручку до церкви у недѣлю, обѣ убранѝ чорно, то жалоба,— обѣ идутъ молити ся за тата. Вдовиця позираючи на доньку, малу Ганю, здавала ся въ той часъ о нѣчôмъ не думати и не знати, якъ тôлько о своѣй дитинѣ, — отъ Богъ ласкавый, зôбравъ еи чоловѣка; а лишивъ натомѣсть дитинку, потѣху матери, тай она за тое дякувала и молилася Богу, що не забравъ ѣй всего.

Потѣха материна, Ганя, якажъ она? Пригляньмо ся ѣй. Неначе, якъ де колисьте видѣли цвѣтку гожу, що у пупчику розживаеся и вже отъ закôлька день, вышибне цѣла красна и заманитъ дивлюче око, така тота Ганя. — У дитини тяжко найти красы такои; щобы придивитися ѣй можна зъ тимъ задоволеньѣмъ, якъ чомусь довершеному красному. Но дивно, що краса дитины Ганѣ манила не сама собою. що е вже; але манила надѣею, що буде. — Очи чорнѝ, и бровы такѝжъ надъ ними, тлѣютъ огнемъ и зорѣютъ, здае ся, що тамъ жарище цѣле любвы, нинѣ дитинячои до матери, и до своихъ, а колись.... А ротикъ маленькій то два листочки зъ пупчика рожевого, губки, зложенѝ такъ легонько, що отъ ледвы здаетъ ся дотикаютъ себе, а межъ ними блиститъ якбы срѣбряный шнурочокъ, рядокъ бѣлѣсенькихъ зубкôвъ. — Личко повне, бѣле и румяне, а по шіи вютъ ся чорнѝ кучерѝ, якъ той хмѣль густо, що розросте ся и розживе ся. Дитина тота на виду така красна, а въ еи красѣ тôлько надѣи, що годѣ надивитися доволѣ, бо здавалось, якъ глядишъ на ню, она такôй у красу росте пôдъ очима. —

У церкви правитъ отець Евстахій службу Божу, людей повно, Анастася клячитъ и молитъ ся, видко по нѣй, зъ цѣлои души; а дитина Ганя, стоитъ биля неи, и дивитъ у высоту, якъ бы хотѣла прозрѣти ажъ у небеса. —

Ганя мала тогоды отъ найбôльше сли лѣтъ десять, звижъ хиба трошки. По смерти ôтця вернула мати еи назадъ до шурина, панъ-ôтця Евстахого, котрый хоть и жаловавъ за небôжчикомъ немало, однако по части и згодивъ ся борзо на тое, — бо самъ не буде, якъ монахъ жити дома; а Ганю, котру любивъ ôдъ першихъ лѣтъ, взявъ отецъ Евстахій такôй зо всѣмъ на свою руку и опѣку. Панъ-отецъ у кôлька день по приѣздѣ Анастасѣ зъ Ганею уже ажъ ôдмолоднѣвъ, хоть сêмдесять лѣтъ недосягало щось не много.

Въ дома панъ отця Евстахого, знова тотѝ сами, лише — газда самъ уже посивѣлый, цы не зо всѣмъ майже, Анастася, все еще красна и здорова, вдовиця, — а окрôмъ нихъ чудне дитя Ганя, а далеко ôдъ нихъ сиротюкъ Стефанъ. —

Вечеромъ сидитъ собѣ маленькая семія. Панъ-отецъ щось тамъ собѣ оповѣдаютъ зъ вдовицею, а Ганя перевертае у книжцѣ, и перезирае якѝсь образцѣ. На дворѣ, якъ на весну першу звычайно, пôзнѝ морозы ще ночею такôй добре потискаютъ, и вѣтеръ продувае нѣбы весняный и приемный, але студено такôй ôдъ него. Погôдный вечеръ, и тихій, у селѣ нѣякого гамору, нѣякого шелесту, — якъ великій пôстъ а недалекій великдень люде шануютъ нашѝ, знаемо. —

Десь неколись переходитъ хто улицею, пôдъ ногами ропае ломляча ся заледа и приморозокъ, та ôдъ часу до часу чути, нѣбы покликъ якихъ чагъ, лѣнивый брехôтъ псôвъ, отъ, якъ то кажутъ, лише собѣ ôдбрêхуютъ собаки. У малѝ ôкна хатинъ по надъ улицею, видко, — жены топлятъ, вечерю варити, — якъ зъ челюстей садитъ поломень довга швайковата, розблескуе ся то червоно и ясно то присяде; а на улици ледовиця то блысне, якъ бы зеркало и розвиднитъ ся, то темнѣйша робитъ ся и тѣнитъ ся. —

Тишина перерываеся, чути, якъ десь на кôнци села туркотитъ вôзъ, и копита кôнськѝ бютъ о замерзлу дорогу, чимъ разъ то близше, псы, якъ побудженѝ, частѣйше зголошуютъ ся, хтось ѣде. Звертае фѣра въ уличку бôчну, до попа. На возѣ сидятъ два паны, позавиванѝ у кожухи, и розказуютъ погоничеви, куды ся брати.

Заѣхали ажъ передъ хату панъ-отця. „Славити „Бога ужесьмо дома" каже оденъ, и злазятъ зъ воза.

У свѣтлици перестали говорити панъ-отецъ зъ вдовицею, бо гостѣ приѣхали; и въ челяднôй хатѣ розбѣгали ся слуги, кажучи: „гостѣ, гостѣ." Зъ свѣтломъ выйшли, помагаютъ розгостити ся погоничеви и конямъ и фѣру намѣстили, а гостѣ тымъ часомъ вôйшли до свѣтлицѣ.

Найперше вôйшовъ уже сивавый панъ, одягнутый въ кожухъ, а за нимъ молодецъ такожъ въ кожусѣ. Пôзнали ся заразъ свои, бувъ то панъ Константъ и Стефанъ. Витали ся всѣ зъ такою радостею и утѣховъ, якъ все свои, котрѝ ся щиро любятъ, по довгôй розлуцѣ витаютъся; а наоглядати себе и нарозпытувати ся, немогли они доволѣ.

Надъ сиротюкомъ немогли ся досить начудувати, якій ôнъ вырôсъ, якій гожій молодецъ зъ нѣго; вдовиця свого прибраного розпытувала о всё, що лишь ёй на гадку прійти могло, и дякувала брату, що Стефаномъ такъ по ôтцêвській опѣковавъ ся. — А панъ-отецъ и хоть мило и щиро зъ нимъ провитавъ ся, однакожъ о него бôльше и непытавъ ся — ему свои пересуды ще вѣдавъ недавали супокою — ще думавъ вѣдавъ такъ, якъ и давнѣйше передъ минувшими лѣтами.

VIII.

У панъ-отця Евстахого живѣйше и веселѣйше зробило ся, ôдъ коли прибули гостѣ.

Оба старѝ, отецъ Евстахій и панъ Константъ бавили ся, якъ лише умѣли, то говорили, то въ карты грали, то зновъ десь перейшли ся, и такъ збували часъ по часови. —

Стефанови такожъ неукучило ся, мавъ про себе самого забавы ажъ за надто. Пôйшовъ подивити ся по селу — увидѣти тотѝ мѣсця, де ôнъ ще малымъ переходивъ и въ утѣсѣ за житья матери, и въ горю и нуждѣ по смерти еи, а ôдтакъ знова у добрôмъ, ôдъ коли Анастася его приняла и помилувала. — Якъ бы черезъ сонъ пригадувавъ собѣ ôнъ, якъ ходивъ по хатахъ, за кусочкомъ хлѣба, и дякувавъ еще теперъ тымъ, що его колись, жебрака, помилували и обдарували, въ мысли, и моливъ ся за нихъ, що ласкавѝ и щодрѝ для нѣго були. —

Онде тая стоитъ хатина, де небôжка ёго мати коморувала. Стара похилена, а на стрѣсѣ уже мохъ далѣй и мурôгъ порôсъ — отъ тôлько що стремитъ та не розсуне ся. Станувъ сиротюкъ передъ нею, и глядитъ на ию, то кутъ де ôнъ дѣтиннѝ лѣта найкрасшѝ, коло серця рôдноѝ любячоѝ матери переснивъ, снами золотоцвѣтыми дитяти, що ще свѣта незнае, и щасливе безъ ёго шуму и гамору, безъ ёго утѣхъ голосныхъ и пирливыхъ. — Тай въ тôй самôй хатѣ его рôдная душу Богу дала. Передъ тою хатиною

стоявъ ôнъ, якъ его неньку поховали, безъ цѣли, що робити, и де пôйти. Еще тотѝ самѝ люде тутъ, що тогоды незнали для него порады, нѣ потѣшенья, а нынѣ завидуютъ его доли, нынѣ они дивятъ на нѣго, и чудуютъ ся.

Перейшовъ ôнъ собѣ цѣлымъ селомъ, оглянути хотѣвъ въ кождôмъ кутику; его тамъ кожде дерево, кождый камѣнь передъ лѣтами видали. Иде хто зъ села по при нѣго, якъ ôнъ собѣ такъ походжуе, то и витае го кланяючи ся, тай стане и призирае ся ёму; а и не оденъ пôзнавши, або догадуючи ся, ажъ у руки сплесне, — йой! таже то Василишинъ сиротюкъ, — якій же собѣ красиый, якій гарный, хотьбы яка и панська дитина! Однѝ другимъ за нимъ показуютъ, то ôкна пôдхиляютъ, то передъ хату выбѣжутъ, а розказуютъ та хвалятъ безконечно.

За селомъ пôдъ горбкомъ, ôдъ царинськихъ ворôтъ недалеко, лежитъ цмонтарь. Тамъ гробôвъ и могилокъ уже не мало, а межи тыми могилами и грôбъ небôжки матери. Пôйшовъ на кладьбище, явъ шукати гробу еи, а хоть и незнавъ, де ôнъ, и хоть усѣ гробы однакѝ, лише що однѝ давнѣйшѝ, а другѝ новѣйшѝ; предцѣ тягло его тамъ, де ненька его спочивала. Пôдъ парканомъ грôбъ запалый, и безъ садовины, и безъ руты, и безъ хреста, якъ бѣдноѝ зарôбницѣ — хтожъ мавъ еи помянути, хтожъ еи украсити, — родина нелишилась, а ôнъ бувъ далеко! Моливъ ся на еи могилѣ теперъ сынъ, а она мабуть цы знала, що его лишеного на нужду, Богъ милосерный навернувъ мѣжъ добрѝ люде. —

Стефанъ молитъ ся на цмонтари за матѣръ; а за него бесѣдуютъ у панъ-ôтця. Панъ Константъ розказуе про нѣго. Хвалитъ ôнъ заедно, якій зъ нѣго лепській молодчикъ, якъ ся добре учитъ, що и не жаль ёго посылати до школы. Каже ôнъ, якъ ёго у Львовѣ, хто лишъ знае, кождый любитъ, а товариши за нимъ такôй гинутъ. Анастася непаче, якбы за еи рôдную дитину хто розповѣдавъ, тѣшитъ ся, видко по нѣй, бо лице еи усмѣхуеся, и прислухуе ся она тому розказуваню зъ такою увагою. Биля неи мала Ганя стоитъ и цѣкавымъ окомъ глядитъ иа розказуючого. А панъ-отець, они слухаютъ сего такожъ радѣшно; но такôй все собѣ думаютъ по свому и на хвальбы тіи не кажутъ и слова, лише кивнутъ десь неколись рукою, нѣбы имъ се и не понятне. — Закôнчила ся казка тота ледви, прійшовъ Стефанъ, а всѣ поглянули цѣкаво, якбы хотѣли тое на нимъ живо увидѣти. —

IX.

Дитинячій вѣкъ то вѣкъ щастья, вѣкъ радости, вѣкъ утѣхи, вѣкъ золотый; въ вѣку тôмъ жие ся безжурно, незашиблено глумомъ свѣта, въ вѣку дитинячôмъ все ся пріймае, и вѣра, и любовъ правдна, а за надѣю, то вже що и казати? — Се такій вѣкъ якъ тота весна, въ котрôй все красою ажъ блеститъ, а не допѣкае нѣ жаръ лѣта, нѣ доскулитъ студень зимы, нѣ переваритъ спека, нѣ закостенитъ морозъ. Хочъ що посадити, абы уросло, посади на веснѣ, а и само ся що засѣе, то цвите, и буяе; бо весна, то часъ жизнѣ, то пора, коли все на житье роскôшне пріймаеся — та цыжъ не такій подôбнѣсенькій тôй веснѣ, вѣкъ дитинячій, первѝ лѣта чоловѣка? Зъ насъ кождый бувъ дитиною, та самъ найлѣпше и знае. —

Сли тіи лѣта и перелѣтаютъ якбы марливый сонъ; то памятки по нихъ однакожъ не якъ по снѣ — но на цѣлый вѣкъ, памятки доки житья; хоть незнае чоловѣкъ и не догадуе ся, що то молодыми лѣтами вщеплена, нѣбы якъ записана память. Тому то, гадавбымъ, мало знаютъ тотѝ люде, що усе такъ кажутъ: „Дитина нѣчо не знае — она забуде." Але забуде; говорилибъ они здорови, борше старый забуде; а дитина чимъ ся перейме, то на памяти найдешъ ёи и у пôзныхъ лѣтахъ. Хто не вѣрнтъ, най лишъ подумае, що ôнъ у молодыхъ лѣтахъ своихъ научивъ ся, тое му нынѣ безъ волѣ приходитъ на гадку.

А якъ оно само десь у молодôмъ вѣку бере ся, того незнати; хиба придивѣмъ ся дитинѣ, якъ она собѣ думае — придивѣмъ ся отъ такъ тôй малôй Гани. Говорятъ собѣ знова за Стефана, панъ отець и панъ Константъ; а Ганя стоитъ на боцѣ, и слухае тоту бесѣду. Явъ панъ Константъ розказувати — дѣвча влѣпило оченята на него, кожде слово, що скаже похвальне за сиротюка, ôдгомонюе ся у еи серци, она радо слухае, еи то тѣшитъ, а сама незнае, чому. Якій ôнъ добрый, такъ она собѣ гадае, коли старшѝ неможутъ ся нахвалити, и мама такъ ся на него пріязно дивитъ. Ей ся здавало, якъ бы сиротюкъ ёй бувъ братомъ, бо ôнъ все щось для неи то вынайшовъ для забавы, ôнъ ёй образцѣ мальовавъ, зъ нею ся бавивъ, и розказувавъ за Львôвъ, якѝ тамъ люде, якъ они живутъ, що и якъ они робятъ.

И черезъ цѣлѝ двѣ недѣлѣ она все около него була, все его шукала. Передъ великодными святами у великій тыждень, они обое собѣ писали писанки, красили ихъ, та ôнъ ще и ножикомъ на галункахъ

повыписувавъ то якіись краснѣ спѣваночки, то знова такѣ палаты, якѣ видѣвъ у Львовѣ. А у великоднѣ свята сами пріѣхали гостѣ и сусѣды и знаемѣ и своѣ, зачали ся гостити и веселити; але по межъ собою лише, бо молодшихъ не було, ино сами старшѣ, та для Ганѣ небуло забавы.— и молодикъ щожъ мавъ межъ ними робити. На него дивили ся всѣ, якъ у насъ звыкли ся дивити на сиротюка хлопського — поглядали, пообзирали его, якбы шось чудного, тай бôльше тамъ за него ба и дуже, одиѣ завидували, а другѣ, нѣ добрѣ, нѣ лихѣ люде и не думали на тое. Немавъ що меже ними робити Стефанъ, его тамъ не треба було, пôйшовъ дивити ся, якъ коло церкви бавитъ ся молодêжъ зъ села своеи гаѣвки.— И Ганя выпросила ся у матери, пôйти подивити ся на забавки тоти, тай пôйшла зъ сиротюкомъ разомъ.—

Коли ôдôйшовъ Стефанъ; зъ помеже гостей, якійсь панокъ чубатый и червоный, якъ индыкъ, покрутивши уса мѣтлатѣ, усмѣхаючи ся ставъ казати: „Але якій ся зробивъ хлопець гарный зъ того хлопсь- „кого сиротюка. А шкода велика, що то хлопська „дитина — видко навѣть, его тамъ до своихъ тягне.“ И зареготавъ ся, тымъ пôдпанкамъ уже якъ прирожденымъ нечемнымъ и пустымъ смѣхомъ — певно му ся видѣло, що дуже мудрого сказавъ що.—

Отець Евстахій такожъ лице прибравъ таке, якъ кождый, котрого гадки хто попирае; но панъ Константъ захмаривъ чоло, и подививъ ся такъ погордливо по пôдпанку, що той далѣй забувъ обертати языкомъ у ротѣ. Зафрасоване лице панка чубатого ажъ смѣшне стало; самъ не знавъ, що теперъ зробити, цы тихо бути, цы нѣ, — ôнъ гадавъ, що его слова подобаютъ ся — а то на выворотъ; щожъ, кобы хоть не бувъ панъ Константъ высокимъ урядникомъ. Бесѣда на що иншого перейшла, тай ôдживъ трохи панокъ, але вже много говорити стерêгъ ся.

На цмонтари коло церкви тамъ цвила инша забава. Стефанъ тримаючи за ручку малу Ганю проходивъ и придивлявъ ся.

Отъ стоитъ купка дѣвчатъ, спѣваютъ Зельмана. Иде по при нихъ парубчакъ якійсь, мабуть богацька дитина, бо позакосичуваный якъ пава, и чоботы новѣ у него, сѣракъ красно шитый, мережена шовкомъ тоненька сорочка, ремень десь ажъ у Сиготѣ купленый, червоный и широкій — а колише ся такъ, якъ той пышный когутъ, ледви на кого позирае тай лише показавъ ся коло дѣвчатъ, а оны всѣ у еденъ голосъ: „Ѣде, ѣде Зельманъ“ и сплеснули руками. Щожъ за утѣха, смѣхъ ажъ гудитъ, бо хто лише бувъ, та видѣвъ, якъ ôнъ ишовъ, той и смѣяти ся мусѣвъ. Онъ тамъ знова инна забава. Поставили хлопцѣ дзвôнницю, колесо зъ кôлькохъ на земли, имъ на плечахъ друге, а тымъ верхнымъ на плечахъ зновъ трете колесо. Держатъ ся одни другихъ руками за плечи та идутъ до окола церкви. Гонитъ ся цѣла тота жива дзвôнниця, хитае ся верхъ, але все еще иде.— Ажъ надбѣгъ якійсь збыточникъ, тай хопивъ едного зъ спôдныхъ — ого! уже паде дзвôнниця, зъ гору летятъ якъ грушки, и знова регôтъ, и утѣха.

Стефанъ и Ганя ходячи и придивляючи ся мали найлѣпшу забаву — ба ще до того и дѣвчата и парубчаки приносятъ писанки у дарунку, а кожда що прійде то позирае на двое тыхъ молодятъ зъ утѣшнымъ лицемъ.— На боцѣ стояли молодицѣ, та вже неможутъ наговорити ся за сиротюка. Котра позритъ на нêго, и на Ганю, ажъ зôтхне, и погадае собѣ: „Господи! кобы и моя дитина таку мала долю“ тай прикмѣткуютъ собѣ знова, яка бы зъ Стефаня и Ганѣ була колись красна пара. Мило ся було такôй дивити на молодчика гожого, и на дѣвчинку, котра обôчъ него якъ рôдного брата ишла тримаючи ся за его руку, и все показувала на бавлючихъ ся дѣвчатъ и парубкôвъ. А якъ що говорила до него то оченята знесла повнѣ и щебетѣла, видко прилягло дитя — дѣвча до молодчика всею любовію молодого, не каженого серця дитинячого. А молодчикъ сиротюкъ, щожъ и казати, якбы щастьемъ безконечнымъ перенятый бувъ дарувавъ всю забаву меже тыми нудными гôстьми абы лише довше ходити зъ малою Ганею и бавитися.

Но закликали до хаты ихъ, та и перестали обое уже товаришувати.

Змеркомъ розъѣхали ся де котрѣ гостѣ, а лишивъ ся чубатый, червоный панокъ, и два попы сусѣды. Они позасѣдали собѣ грати картами, зсунули ся до столика, та що имъ тамъ бôльше и въ головѣ, бютъ и бютъ картами по столѣ, та свое говорятъ.

Тымъ часомъ, коли попы и паны грали собѣ въ карты, зачала ся у другôмъ покоику инша забава. Упораивши вечерю для гостій. Анастася забрала зъ собою малу Ганю и сиротюка до другои кôмнати, и яла по першій разъ свобôдно розпытувати, якъ ему ся дѣе на симъ свѣтѣ, що и якъ учився, чимъ загадавъ бути. Стефанью розповѣдавъ все истинно, якъ на сповѣди, а потому розказувавъ, яки ôнъ книжки учивъ ся, що читавъ, якъ ему у мѣстѣ веде ся, тай у конець приступивши до вдовицѣ, поцѣлювавъ еи

въ руку, а дякуючи ей за еи всю ласку и доброту, каже:

„Кобы не ваша ласка, ябымъ нинѣ чимъ бувъ— „нѣчимъ. Богъ менѣ взявъ маму едну и зробивъ си„ротою — а потому давъ менѣ другу, якбы знова „рôдну, та сотворивъ для мене лѣпшую долю.“ Анастася зъ радости сердешна незнала що повѣсти лише слезы утѣхи, що сплынули у еи очахъ, говорили намѣсть слôвъ, а може надъ нихъ сильнѣйше — а мала Ганя дивячи то на матѣрь, то на сиротюка, стояла, якъбы онѣмѣла, ажъ десь потому спитала: „Мамо чого Стефаньо такъ посумнѣвъ?“ —

Минули свята великодни, и провѣдна недѣля, а въ вôвторокъ по провѣднôй недѣли поѣхавъ панъ Константъ а зъ нимъ и Стефанъ назадъ до Львова.

(Дальше буде)

ДУМКА.

Синимъ небомъ въ просторони
Сонѣнько сіяе,
А на земли у всѣ звоны,
Свобода намъ грае.

Ой та грае крышитъ пута
Що вѣки вковали,
Тѣ, що на нихъ росла рута
Зъ мертвыхъ повставали.

Повставали и до неба
За свѣтломъ взирають,
Щастя, силы, всьо що треба
У правдѣ глядають.

А сья правда, то велика,
Якъ соньце на зводѣ.
Цѣпье не для чоловѣка,
Онъ е царь въ природѣ.

И се рôвный передъ Богомъ,
Кождый нехай стане,
Той що стоявъ пôдъ порогомъ
Скулѣвъ: „Ясный пане!“

И се рôвни другъ при друзѣ,
Най себе спôзнають,
И якъ братя въ рôднôмъ крузѣ
Себе спокохають.

И засвѣтить соньце правды
Въ тѣсни ôкна дѣда,
Скаменѣють усѣ кривды
Сусѣдъ у сусѣда.

Скаменѣе сья поганська
Вражда лихоока,
И любовь займесь хрестьянська
И вѣра глубока.

Е. Згарськiй.

НАРОДЪ И СЛОВЕСНОСТЬ.

(Продовженье)

Прочитавши сѣ слова нашого мыслячого писателя, що наша мало-руська словесность — те нове слово мѣжъ народами — еще въ повитку находится, то мимо волѣ приходить на умъ ся гадка: чимъ то воно сталось, що мы, той прадавный руськiй народъ, такъ зъ-заду приостались, и до сеи поры не маемо власнои словесности? Сумна то гадка, зачинати тогдѣ, коли инши такъ далеко, далеко уже поступили! — Але, що-бъ на-дармо не задавати собѣ горя, и вже зъ самого переду не ôдстрашувати охочихъ, трудячихъ люлей ôдъ працѣ надъ великанськимъ дѣломъ, то належитъ перше пояснити, якъ воно собѣ маеться съ тою мало-руською ловесностiю.

Отже скажемо тутъ перше, що уже всякiй зъ исторіи самъ знае, що мало-руська словесность, — те нове слово мѣжъ народами, — тее дитиня въ пеленахъ — уже ни бôльше ни менше а цѣлыхъ тысячъ лѣтъ мяе. Якого вѣку дасть ѣй Богъ дожити, того людськiй розумъ не ôдгадае, але тôлько мѣркувати можна, що вона якiйсь вѣкъ проживе еще на божôмъ свѣтѣ, а працювати для вѣкôвъ будучихъ, то вѣдай найбôльша заохота для чоловѣка.

Нихто не схоче забувати, що слово: словесность — мае обширне значенье. Тымъ-то майже у всѣхъ народôвъ розличаютъ словесность природну або устну, и словесность штучну, або письменну. Такъ само и въ насъ. Зъ поконвѣку, ще якъ Игорь заключавъ уговоръ зъ Греками, ажъ до тои поры, коли у послѣдный разъ гула богатырська пѣсня въ запорожськôй Сѣчи, ажъ до нынѣшнего дня, де бѣдный селянинъ ходячи за плугомъ яку товаришську спѣванку гомонитъ — черезъ цѣле се время не переставала ани на хвилю развиватись наша природна мало-руська словесность. Найбôльшимъ скуткомъ того лѣтъ черезъ тысячъ треваючого розвою живои устнои словесности е — нашъ малоруськiй народный языкъ, самостайно розвитый, зъ его граматичными красотами зъ его лексикальнымъ багатствомъ, а друге, наша народна пречудна поезія, — которымъ обоимъ не мае рôвного въ великôй Словянщинѣ.

Що-жъ пôдъ ту пору дѣялось зъ нашою штучною, сирѣчъ письменною словесностiю; и була вона, чи нѣ? Не думаемо, абы найшовся якiй изъ нашихъ образованыхъ родимцѣвъ, который о тôмъ не знавъ-бы, або не хотѣвъ бы, дѣло предкôвъ нашихъ за нашу власность узнавати. Нехай сусѣдня, цвѣтуща уже, велико-руська литература и узнае давню руську письменность за свою, то во-всѣ дѣла не мѣшае! бо якъ сказано, обомъ народамъ одинъ бувъ историчный початокъ.

Розвитье нашои письменности, котора прійшла до насъ зъ Евангеліемъ, и черезъ кôлька вѣкôвъ на основѣ народного языка въ исторіи, законодательствѣ и поезіи процвѣтала, перепенене зôстало черезъ утрату нашои политичнои самостоятельности. Въ періодѣ зависимости Руси ôдъ Польщи образовалася письменность южно-руська особно ôдь сѣверно-руськои, и въ тую пору припадае такожъ самостатное ôдрôдненье сѣвернои и южнои Руси въ взглядѣ народнôмъ. Но письменный южно-руській языкъ, якого уживали тогды въ законодательствѣ и правленіи, ôдрôзнялася такожъ значно ôдъ народнои рѣчи, котора тогды на Украинѣ и Запорожью вѣковѣчныи памятники своеи устнои словесности утворяла; ôнъ зачавъ псоватися пôдъ вплывомъ польского языка, который помалу приходивъ до значенья, а при тôмъ самъ потерявъ богато и утерпѣвъ ôдъ латинщины. На-конець въ мѣру, якъ народность утратила майже всю повагу, наступивъ такожъ совершенный упадокъ письменности.

Ажъ отъ сталося въ Европѣ велике событье историчне, се е, упадокъ Польщи. Зъ роздѣленьемъ еи межи три паньства слѣдувало такожъ и подѣленье южнои Руси пôдъ два пановапья, бôльшою частію пôдъ россійськее а меншою пôдъ австрійськее царство. Вѣками утомлена Русь перший разъ ôддыхнула спокôйно; удворившійся миръ и порядокъ то було найбôльше добро, яке вона при тôй политичнôй перемѣнѣ зыскала. Се було конечно, абы подвигнутись зъ народного упадку, и справдѣ Русь въ якійсь часъ дала знаки житья; духъ еи зачавъ будитися. Зачинаеся третый періодъ южно-руськои письменнои словесности, а о тôмъ поговоримо бôльше. (Дальше буде.)

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье).

III.

Въ попереднѣйщôмъ числѣ почертали мы въ головныхъ зарысахъ кровавую борбу межи Литовскими князями зъ роду Гедымина а польскимъ королемъ Казимиромъ, о Галицко Володимирскую Русь. На сторонѣ Любарта и Кейстута Гедыминовичѣвъ стоявъ самъ великій князь Литовскій Ольгертъ. Съ Литовцями соединялись и Татары, помагаючи пустошити тую часть рускихъ земель, которую Казимиръ многимъ трудомъ придбавъ собѣ. На сторонѣ короля Казимира стоявъ король угорскій Людвикъ, а подвиги обохъ королѣвъ угорского и польского спиравъ Папа римскій, имъ благословенье удѣляючи, всѣ на Русинахъ, Татарахъ и Литовцяхъ здобываеми краи даровуючи, и десятую часть зъ доходôвъ всѣхъ церковныхъ въ Польщи дôбръ на цѣли военпи опредѣляючи.*)

Судьба Русиновъ въ тіи часы звертала на себе всемірную увагу. Межи королями польскимъ а угорскимъ станула въ лѣтахъ 1352 и 1355 угода о землю Галицко Володимирску. Король Людвикъ ôгступае свои права до короны Галицко Володимирскои, королю Казимиру за 100,000 реньскихъ пôдъ тимъ условіемъ, щобы ôнъ въ случаю, сли Казимиръ оставивбы мужеского потомка, речени краи руски знова мôгъ ôткупити собѣ, приобѣтцюе не жадати ôтъ короля польского тои сумы, поки той не прійде въ супокойное посѣданье рускихъ державъ, и обовязуесь бôльшими силами, якъ доси, до укôньченья борбы о землѣ руски помогчи польскому королеви.*)— Папа римскій старае ся погодити спôръ межи ординомъ прускимъ и королемъ полскимъ и соединити военпи силы ордина съ силами державы польскои для упокоренья и усмиренья поганôвъ именно Литовцôвъ и Татаръ и грецку вѣру исповѣдаючихъ, ôтъ головы католицкои церкви ôтдѣленыхъ Русинôвъ — всѣхъ трехъ въ союзѣ съ собою сусѣдни католицки державы нападаючихъ. Папы узнавши що бôльшая причина антагонизму межи Русею а западомъ, лежитъ въ розличію религійнôмъ, насылае, коли ино може въ Русь мисіонерôвъ монахôвъ Францѣшкановъ, основуе католицки епископски катедры, именуе епископôвъ, и завязуе дипломатични сношенья съ литовскими князями, щобы ихъ склонити до принятья вѣры католицкои.**) Все тое дѣялося для умноженья хвалы Божои,— того пихто незаперечитъ,—но такожъ и политика ôтгривала ту не послѣдню ролю. Литовскихъ князѣвъ, котори схотѣли креститись по латиньскому обряду, брано въ опеку противо великому князю Литовскому, и приобѣцѣвано довременни користи, щобы тимъ способомъ подѣлити связь родинну Литовскихъ князѣвъ, сыновъ Гедимина, выступившихъ (якъ мы попереднѣйше сказали,) боронити притязанья Любарта до Галицко Володимирскои Руси. —

Выложивши все тое до нашого предмета знôва поверпѣмъ ся.

Литовцѣ въ борбѣ съ Поляками невступали николи въ отвертый бôй на чистôмъ поли (о чѣмъ мы вже вспоминали) но въ малыхъ ôтдѣлахъ нападали на польски войска, пустошили околицѣ, непокоили городы, палили передмѣстя; а сли вôйска польски натирали на нихъ, то въ лѣсы або за недоступни багна умикали. Поприщемъ такихъ вôйнъ були окрестности вздовжъ рѣки Буга, слѣдовательно и нашъ Белзъ и поля Белзки. Зъ Берестя предпринимали Литовцѣ напады на Львôвскую Русь зъ еднои стороны, а зъ другой стороны на Мазовше. Берестъ була то крѣпость надъ рѣкою Бугомъ убôльшена королемъ Казимромъ въ лѣтахъ 1349 и 1350. Бугъ плыне зъ Львôвскои землѣ черезъ Белзки поля до Берестя, а ôттакъ въ Мазовше. Догадиваюся, що разомъ съ побôльшеньемъ и змоцненьемъ крѣпости Берестскои и обôльшили и змôцнили Поляки крѣпость въ Белзѣ въ лѣтахъ 1349 и 1350, и за посредствомъ тыхъ крѣпостей стерегли дорогу зъ Литвы, Прусъ, Мазовша, на Волынь и Львôвскую землю, поки, якъ мы попереднѣйше уже сказали, не подарилось Литовцямъ року 1351 заволодѣти Берестемъ и Белзомъ. Львôвъ ажъ бувъ для Казимира тимъ, чимъ Берестъ для Литовцѣвъ. Начавши ôтъ року 1351 зостававъ Берестъ въ рукахъ Литвы и на дармо старавъ ся Казимиръ

*) Raynaldi annales ecclesiastici ad annum 1352 et 1356.— Theineri vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae ad annum 1354.

*) Dogeli Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lithuaniae. Tomus I. pag. 37 et 39.

**) Theineri vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae ad annum 1353 et 1358 et Raynaldi annales eclesiastici ad annum 1349

Литовцямъ его ôтбити. Отъ року 1349 зôстававъ Львôвъ въ рукахъ Казимира, и всѣ подвиги Литовцевъ, ôтпиравъ. Замки его новозбудовани не були приступни для Литовскихъ шайокъ ненавикшихъ провадити довготревалую осаду.

Тою самою дорогою черезъ Белзъ до Холма Володимира и Литвы подвигались вôйска угорски и польски противо Любарту и его союзникамъ. Року 1354 подарилось соединенымъ Económ Уграмъ и Полякамъ прелстити самого Литовского князя Любарта и уловити его. Щобы ôтъ полона освободитись; то дѣлае Любартъ королямъ угорскому и польскому на будучность обѣтницѣ, примѣрія и повинованья ся имъ. Королѣ увѣрлии словамъ Любарта, звôльнили стражу, зъ чого Любартъ користаючи убѣгае — и зломивши здѣлани обѣтницѣ, на ново завоевани уже Поляками и Уграми стороны нападае зъ тыхъ неприятелѣвъ своихъ выпирае и згубную вôйну продовжае. Тая борба тревала ажъ до року 1356. Рицари нѣмецкого ордина незважаютъ на просьбы и представленья Папъ римскихъ и не лише непомагаютъ Казимирови, но еще съ Литовцями соединившись, до бѣдствій Казимира причиняютъ ся. *) Казимиръ въ тыхъ клопотахъ, щобы приспорити собѣ одного союзника, зобовязуеся татарскимъ Ханамъ платити гарачъ зъ рускихъ собѣ пôдвластныхъ земель, дѣлае угоду съ Литовцями, а на конець въ союзѣ съ Литовцями, Татарами и Русинами на рицаря нѣмецкого ордина обертае ся. **)

Небуду провадити ученыхъ историчныхъ доводôвъ о тое, що миръ межи Литвою а Польщею станувъ не скорше якъ въ роцѣ 1357 — оставляючи основанье глубшое датъ историчныхъ бôльшому историчному дѣлу, которое приготовляю. Литовски князѣ и король польскій подѣлились Галицко Володимирскою Русею, Казимиру признана земля Галицко Львôвская на востокъ по Кременець и по Снятынъ, на западъ по Вислокъ а на сѣверъ по за Львôвъ. Земля Белзкая Холмская и Володимирская Любартови, а земля Берестеньска Кейстутови въ посѣданье дôстали ся. — И такъ було до року 1366, въ которôмъ загадавъ Казимиръ при кôньци вѣка свого, еще разъ завоевати ôторваными ôтъ Галицкои Руси, Володимирскими землями; се есть рôкъ той въ которôмъ Юрій Белзкій по первый разъ въ историчныхъ жерелахъ споминаеся — о чѣмъ въ слѣдуючѣмъ числѣ милымъ читателямъ простороннѣйше говорити буду.

(Дальше наступитъ.)

---

*) Voigt. Codex diplomaticus Prussiae Tomus III. pag. 109 et 110.

**) Theineri monumenta Poloniae et Lithuaniae Tomus I pag. 581.

ПЕРВА ЗАБАВА.

Тамъ въ городци на горбочку
Видишъ хату бѣлесеньку?
Тамъ вь горсъ строить любу дочку
Матѣръ, красну Марисеньку. —
Чорнобриву, красну, гожу,
Убирае, тай гадае:
Моя доня засіяе,
Якъ у лѣтѣ божій ранокъ —
Якъ за косу ѐй заложу,
Бѣлу рожу тай барвѣнокъ. —
Барвѣночки, руськи цвѣти,
Руськôй дѣвѣ въ нихъ до твари:
Ой не будешъ ты сидѣти,
И петрушку продавати. —
Не встыдалибысь гуляти,
Зъ тобовъ доню, и лицарн,
И лицари и бояре;
Бо ти красна, бо ти гожа,
Якъ пôдъ росовъ повна рожа!...

Ой надармо матусенька,
Доню свою убирала —
Не гуляла Марисенька; —
Заверуха ѐй не дала! —

Павло зо Щуткова.

СИЛА ПРИВЫЧКИ.

Такъ минувъ рôкъ, минуло два, на конець минуло три роки; а може минуло-бъ десять, двадцять, тридцять лѣтъ — або я знаю, кôлько! — якъ-бы случай не на рушивъ бувъ сего убійчого поверхного холоднокровія межи дѣлаючими особами.

За якусь ошибку въ службѣ, на четвертôмъ роцѣ пôсля пріѣздя въ Нижній, мавъ совѣтникъ заплатити въ казну до 6000 рублѣвъ. Совѣтникъ, богатый семейнымъ щастьемъ, бувъ убогій въ отсѣ блага жизни, котори въ рôзныхъ панствахъ маютъ таке различне названье, — однôмъ мѣсцѣ называютъ ихъ люидоры, въ другôмъ фридрихсдоры, въ третôмъ ефимки, четвертôмъ фунты стерлингôвъ, въ пятôмъ червонцѣ. Всѣ философы называютъ ихъ общимъ именемъ золото, и въ означеньяхъ своихъ объ тôмъ предметѣ не бôльше сходни межи собою, якъ и народы въ названьяхъ его: по однихъ се первоначальнее зло, по другихъ се елинсиръ житья; слѣдуючи первымъ — властитель золота не може бути цнотный; слѣдуючи другимъ — бѣдность, се е, недостатокъ того добра, ледви-що не порокъ. Будь, якъ будь, не у гнѣвъ значнôй части философôвъ, мôй бѣдный совѣтникъ не знавъ що робити: платити було доконьче, заплатити ничимъ. Жѣнка его журилась: еи смутокъ, еи слезы розстроили совѣтника въ-конець такъ, що нашъ урядникъ, въ звыклу пору приходячи къ своему пріятелеви, пораженый бувъ безôтрадным образомъ, якій представився его очамъ.

Онъ дôзнавсь о нещастью родины, котору такъ любивъ ôнъ и задумавсь. Дѣло шло о тôмъ, якъ-бы помочи отсѣй родинѣ, котороп оживителька, котороп прелесть сидѣла теперъ на софѣ зъ слезами въ очицяхъ, зъ смуткомъ на чолѣ, однымъ словомъ — зъ усѣми аттрибутами красоты идеальнои... У него, черезъ ощаднôсть и розчотливость, була нагромаджена така сума, а навѣть трохи бôльша. Онъ не боровся изъ скупостію, чи предложити сѣ гроши пріятелеви; але ôнъ не зауваживъ, що другъ его выйшовъ зъ кôмнаты,

не зауваживъ, що хазяйка подошла къ нему, и не взираючи на смутокъ свой, придивлялася чудакови впялившому очи у стелю, якъ-бы тамъ задивився на малого купидончика, недавно що намальованого губерньскимъ маляремъ. На-конець онъ очнувся одъ голосного: „що звами?" промовившои хазяйки, и увидѣвъ еѣ передъ собою. „О чомъ же вы такъ задумались?" сказала вона своимъ гармонійнымъ голосомъ.

„О вашомъ горѣ" проговоривъ онъ, оторопѣвши.

„Та, я переконана, якъ и мужъ мой що вы горячо жалѣете о насъ; и одно се переконанье вже уменшае горе."

„Но, его треба зовсѣмъ унивечити."

„Та якъ?"

„Хиба вы не маете въ числѣ вашихъ друговъ такого, который-бы"... онъ не смѣвъ докончити.

„Давъ мужеви моему въ займы 6000 рублѣвъ, хотѣли вы сказати?" —

„Та!" промовивъ онъ.

„Ахъ, вы фантастъ! та хто-жъ учинить тее?.. Правда, е два, котори охотно дали-бы грошей."

„Два?" спытавъ удивленый урядникъ.

„Я говорю о дворянинѣ Ж... И о купцѣ Ф... але мой мужъ одъ нихъ не прійме грошей."

Гора скотилася съ плечей урядника; онъ осмѣлѣвъ и ледви слухнымъ голосомъ сказавъ: „а хиба-жъ вы не маете ни одного близького суседа, ни одного вамъ прихильного знакомого, для которого було-бы щастьемъ коли-бы могъ вамъ одовжитись?..".

„Та хиба вы не знаете нашихъ знакомыхъ у насъ ихъ небогато, та-й ти не близьки зъ нами; а друговъ, окромъ васъ, мы никого не маемо."

„И такъ вы уважаете мене вашимъ другомъ" сказавъ урядникъ, потерявшій звычайну свою холодность. „И такъ я вашъ другъ" — повторивъ онъ, взявши за руку совѣтницю. „Для чого-жъ не сказали менѣ: друже нашъ; намъ потреба 6000 рублей; пожичъ ты ихъ намъ, и выведи насъ изъ трудного положенья."

На очахъ совѣтницѣ показалася крупна, богата, жемчужна слеза, и вона не однимаючи руки проговорила: „О, певно, я перша сказала-бъ вамъ тее, коли-бъ знала, що приведу васъ въ клопотъ такою просьбою, тому, бо знаю, якъ то прикро одказувати въ просьбахъ своимъ пріятелямъ..."

„О, такъ скажи-жъ тее моя добра Вѣра!..."

„Добрый шанобный друже!" — сказала вона, „мужъ мой довженъ заплатити 6000 рублѣвъ, але онъ ихъ не мае; спаси его честь и щастье его жѣнки, — дай менѣ тѣ гроши, коли ихъ маешъ.."

„Отъ и гроши!" одвѣтивъ онъ, вынимаючи зъ побочнои кишенѣ паперъ. „Се билетъ Опѣкуньского Совѣта; я ховавъ ихъ, якъ то кажуть, на чорный день; справдѣ, не могъ бы я зъ нихъ лучшого зробити ужитку" Шанобно поцѣлувавъ руку совѣтницѣ, и хотѣвъ пойти-собѣ.

(Конець буде.)

ВСЯЧИНА.

Ческа Матиця. 7/19 Сѣчня с р. одбуло ся засѣданье ческои Матицѣ. —

Колько у насъ друкуе ся. Въ послѣдныхъ 20. лѣтахъ надруковано у насъ малоруськихъ та московськихъ книжокъ надъ 200, нѣмецькихъ зо 100 и великое число польськихъ.

Slovenski Glasnik (v Celovcu) пише 1. Лютого: Свѣтла зоря погасла на небосклони ческои словесности: умерла 21. м. м. Божена Нѣмцева, славна ческа писачка. Родила ся она р. 1820. надъ Дунаемъ. По Вестонiи и Евѣ зъ Льобковичовъ не жила въ Чехахъ писачка, котра бы духомъ могла ровнати ся зъ Боженовъ Нѣмцевовъ. — Вѣчна ей память!

ПЕРЕПИСКИ.

П. В. З. въ К. почти С. Дякуемо за ласкаву память, щосьте намъ прислали стихи, хоть и помѣстити ихъ годѣ. — Чому? вы самы ся догадаете. —

Редакція Вечерниць естъ умѣщена подъ ч. 178 въ мѣстѣ на другомъ поверсѣ. Заходъ або зъ рынку або зъ доминѣканськои улицѣ. Переказуемо тое для загальнои вѣдомости. Всѣ честнй передплатителѣ зо Львова будутъ для того ласкави, о поединокй числа Вечерниць до редакціи присылати, де кождого четверга зъ полудня о 3. годинѣ часопись за указаньемъ пренумераційнои карты выдавана буде. —

Часопись Вечерниць выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рокъ 4 р. 50 кр.	за повъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львовъ	„ 5 „ — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигійськой печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Институту Ставропѣгійського